

STATUETE CUCUTENIENE CU INELE LA GÂT DIN FAZELE A-B ȘI B

Irina RUSU

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România

Abstract: În acest articol autorul se refera la o categorie de podoabe identificate la statuetele din fazele A-B și B ale culturii Cucuteni. Aceste podoabe sunt reprezentate de așa numitele „inele la gât”, care se găsesc și astăzi la popoarele din zona tropicală. Articolul urmărește să răspundă la întrebările: Din ce au fost confecționate aceste inele? Care a fost însemnătatea și rolul lor? Răspunsurile la aceste întrebări sunt obținute pe baza analizei unui șir de statuete identificate în România, Basarabia și Ucraina.

Cuvinte cheie: eneolitic, faza A-B și B, statuete, inele la gât, tribul Padaung, Etiopia.

Un aspect destul de important din viața cotidiană a comunităților aparținând culturii Cucuteni este decorarea plasticii antropomorfe, în special a statuetelor, acestea fiind decorate prin incizie sau pictare. După cum menționează literatura de specialitate această decorare nu este deloc întâmplătoare, de cele mai multe ori ea ilustrând credințele religioase ale acestora cât și idealurile profane ale frumuseții.

În această ordine de idei, prin acest articol vom urmări să identificăm semnificația unei serii de podoabe care se dovedesc a fi des ilustrate pe statuetele cucuteniene din fazele A-B și B, este vorba de așa numitele „inele la gât”. De asemenea ne vom strădui să precizăm materialele din care erau confecționate cât și rolul lor practic. Interesul deosebit față de acest subiect pornește de la analogiile tulburătoare identificate cu o serie de podoabe de același fel sesizate la popoarele din zona tropicală precum Etiopia, Thailanda, care conservă tradiția purtării acestor podoabe până în zilele noastre. Din păcate, literatura din domeniul arheologiei nu furnizează prea multe informații despre aceste inele, de cele mai multe ori ele fiind interpretate drept niște simple podoabe.

În faza de tranziție A-B și apoi B au fost descoperite o serie de statuete care, după cum am menționat anterior, au pictate în jurul gâtului niște inele. Aceste statuete au o largă răspândire, întrucât au fost semnalate atât în România în siturile de la Costișa (Fig.1/6), Costești (Fig. 2/2), Cucuteni (Fig. 2/4), Trăian (Fig. 2/5), Frumușica (Fig. 3/2), Fetești (Fig. 3/6), Moldova (Fig. 1/3) în Basarabia la Iablona (Fig. 1/5), Soroca (Fig. 1/7, 2/8), Brânzeni (Fig. 2/1), și Ucraina la Cicirkozivka (Fig. 1/1, 2/3, 3/1), Koszyłowce (Fig.1/2,4), Bilcze Złote (Fig. 1/8), Cerkasov (Fig. 2/6), Suhostav (Fig. 2/7), Cicinka (Fig. 3/3). Statuetele găsite în siturile enumerate se caracterizează printr-o modelare fină și un decor din benzi orizontale de culoare roșie sau neagră, proeminente fiind inelele din jurul gâtului acestora. În funcție de numărul acestora, statuetele pot fi împărțite mai multe categorii: statuete cu un inel, statuete cu două inele, statuete cu trei inele, statuete cu patru inele și cu șase inele la gât.

Deoarece asemenea inele nu au fost descoperite în așezări ne putem întreba dacă ele nu reprezintă decât niște tatuaje. La prima vedere observăm că inelele nu sunt identice, acestea diferă în lățime. Dat fiind acest fapt, apare întrebarea din ce sunt fabricate. Întrucât comunitățile cucuteniene creșteau un număr mare de animale și respectiv puteau folosi pieile acestora pentru confecționarea anumitor podoabe, o primă ipoteză ar fi că inelele acestea erau confecționate din piele sau blană. Un alt material din care puteau fi realizate acestea este lâna, după cum arată ghebele carbonizate descoperite la Iablona în locuințele 33 și 34. La acestea se mai adaugă și presupunerea că inelele mai puteau fi confecționate din in sau cânepă. Tot în categoria materialelor perisabile mai pot fi încadrate și crengi de copaci cu proprietate elastică din care puteau fi făcute aceste inele. Desigur nu putem exclude faptul că inelele erau confecționate din aramă. Chiar dacă nu au fost atestate în așezări, putem să presupunem că la un moment dat acestea au fost retopite și materialul reutilizat.

Prima categorie de statuete sunt cele care au câte un inel la gât, acesta variind în lățime. Astfel, la statuetele din (Fig. 1/1, 3, 5-7) observăm că aceste inele sunt rediate printr-o linie subțire, iar la celelalte (Fig. 1/2, 4, 8) inelele sunt rediate printr-o linie mai lată. Această diferență vorbește despre faptul că inelele puteau fi confecționate personalizat, adică fiecare persoană purta un inel dintr-un anumit material și de o anumită mărime în funcție de ținuta vestimentară, statutul social sau pentru a sublinia lungimea gâtului. Aceeași ipoteză este valabilă și pentru statuetele cu două inele din următoarea categorie. Observăm că unele statuete au inele pe gât la o anumită distanță (Fig. 2/1-5, 8) iar altele amplasate unul lângă altul (Fig. 2/6, 7). Mai mult, la aceste statuete observăm că diferă și raportul dintre corp și gât. Putem astfel presupune că în unele cazuri inelele serveau pentru alungirea gâtului sau pentru evidențierea capului de restul corpului. Relevante în acest sens sunt statuetele de la Cerkasov, Suhostav și Soroca (Fig. 2/6-8). În special statueta de la Fetești (Fig. 3/6) care are

șase inele, aceasta are gâtul lung și drept, fapt care dă impresia unei imobilități, cauzată de aceste inele care permit ulterior ținerea capului și spatelui drept. Statuetele din categoria trei se evidențiază prin câte trei inele în jurul gâtului (Fig. 3/1-3) iar cele din categoria patru cu câte patru (Fig. 3/4-5). Interesant este de remarcat faptul că, cu cât este mai mic gâtul statuțelor, cu atât mai multe inele sunt atașate de gâtul acestora. Astfel că, putem vorbi despre o rațiune pur fizică de purtare a acestor inele, cea menționată mai sus. Desigur, nu putem exclude că inelele mai întâi de toate reprezentau accesorii de înfrumusețare a corpului, tradiție menținută și astăzi la popoarele din zona tropicală.

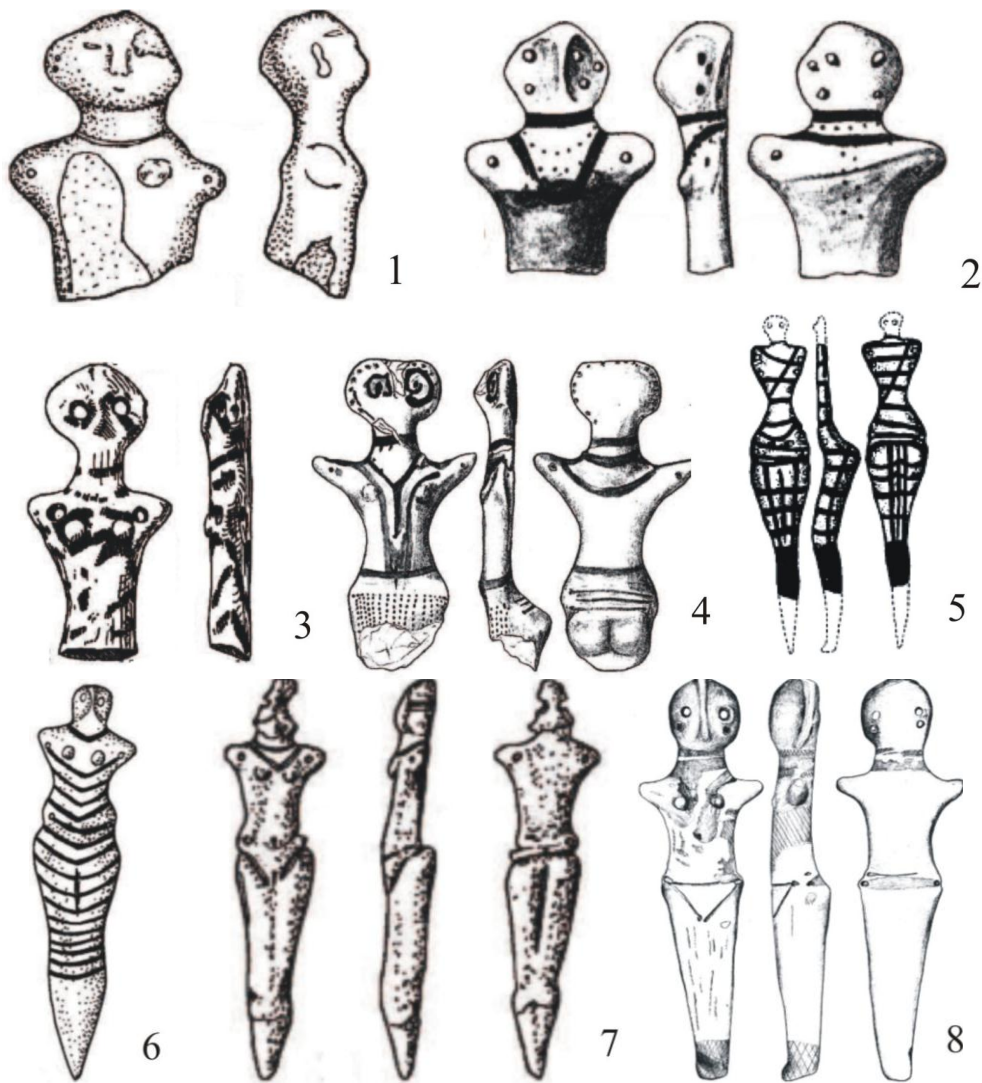

Figura 1. Statuete antropomorfe cu un inel la gât de la Cicirkozivka (1), Koszylowce (2, 4), Moldova (3), Iablona (5), Costișa (6), Sorooca (7), Bilcze Złote (8), după Monah 2012 (1-4, 6-7), Kadrow 2013 (8), Sorochin și Borziac (5)

După părerea mea, aceste comunități sunt oglinda trecutului preistoric, de aceea tind să afirm că populația din cultura Cucuteni purta aceste atribute decorative din aceleași motive de frumusețe. Un exemplu ilustrativ în această direcție este tribul Padaung din nordul Thailande. În această comunitate, purtarea inelelor în jurul gâtului reprezintă un principiu de frumusețe și subliniere a apartenenței culturale. Femeile din acest trib încep să poarte aceste inele de la vârsta de 5 ani până la maturitate, numărul inelelor crescând până la 26 (Fig. 4/6), aceeași practică a frumuseții este sesizată și la populațiile din Etiopia (Fig. 4/5). Tot la aceste populații observăm inele la gât care nu stau lipite în totalitate așa cum este în cazul femeilor din tribul Padaung. Astfel, putem spune că unele inele nu erau purtate neapărat pentru lungirea gâtului, ci doar din rațiuni estetice, relevante în acest sens fiind (Fig. 4/1-4). Mai mult, pornind de la faptul că femeile din Thailanda de nord li se adăuga câte un inel odată cu înaintarea în vârstă, putem presupune că se întâmpla la fel personajelor reprezentate de statuetele cucuteniene.

Figura 4. Reprezentări etnografice a inelelor pe gât din Etiopia și Thailanda

În concluzie, inelele de la gâtul statuetei cucuteniene ar putea sugera statutul social al personajelor reprezentate sau ar putea reprezenta mijlocul prin care era atins idealul de frumusețe.

Bibliografie:

1. *Cucuteni Culture art and religion*, Suceava, 2009;
2. Monah D., *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, Ed. Piatra Neamț, 2012;
3. Sorochin V. și Borziac I., *Plastica antropomorfă a așezării cucuteniene Iablona I, jud. Bălți*, Memoria Antiquitatis XXII, Piatra Neamț, 2001, p. 115-135;
4. Sorochin V., *Plastica antropomorfă din așezarea cucuteniană de la Brânzeni VIII, jud. Edineț*, Memoria Antiquitatis XXII, Piatra Neamț, 2001, p. 136-155.